

összehasonlítsuk, és mérjük le a fejlődést, állapítsuk meg a további teendőket. Ha az tűnik ki, hogy az egész osztály, a csoportok, az egyes tanulók viszonylatában még mindig van komoly, alapvető hiányosság, bátran szüntetjük ezek megszüntetésére még néhány órát. Megéri, mert a tanév új anyagát zökkenőmentesebben sajátítják el a tanulók szilárd alapismeretek és alapkészségek birtokában.

Indokolatlanul ne hosszabbítsuk meg az ismétlés idejét. A szórványos negatívumok kevés korrepetálással, és a további órák gyakorlási részében idővesztéség nélkül megszüntethetők.

GULACSI ÉVA

tanítónő, Tanárképző Főiskola, Szeged

A nyelvtan, helyesírás év eleji ismétlése a III. osztályban

Az új Tanterv és Utasítás meghatározza:

„A III. osztályban év elején az értelmes beszédről, a mondatról és a szavak helyesírásának, valamint elválasztásának hangtani tudnivalóival kapcsolatban tanultakat újítsa fel a tanító.”

Tehát a II. osztályban tanult anyagból csak azokat az ismereteket újítjuk fel, amelyek az év folyamán önálló tárgykként nem szerepelnek.

Az új Tanterv és Utasítás a III. osztályban az ismétlésekre kb. 23 órát biztosít. Gondoskodnunk kell arról, hogy a környező valóság, mindig helyesen tükröződjék a tanulók beszédében, a példa- és gyakorló szövegekben.

A III. osztály számára előírt anyag sikeres elvégzésének feltételei:

1. A felejtés ellensúlyozása.
2. Hiányosságok felszámolása.

Az ismétlés anyagát 10 órában dolgozom fel.

Az anyag felosztása:

- I. Felmérő dolgozat. (Tájékozódás céljából.) 1. óra.
- II. A beszéd és mondat. 2. óra.
- III. A mondat szavakból áll. — A szó. 3. óra.
- IV. A szavak helyesírásának hangtani tudnivalóival kapcsolatban tanultakról:
  1. A hangok jelölése a szavakban. 4. óra.
  2. Szótagolás, elválasztás. 5. óra.
  3. Helyesírási gyakorlás: 6. óra. Hangok jelölése, elválasztás,
  4. Másképp halljuk, másképp írjuk. 7. óra.
  5. Helyesírási gyakorlás. 8. óra.
  6. Az ismétlés folyamán mutatkozó még meglévő hiányosságok pótlása, hibák javítása. (Konkrétan az osztályomra vonatkoztatva.) 9. óra.
- V. Eredményvizsgálat. (Írásban.) 10. óra.

Az ismétlés 1. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: Felmérő dolgozat.

Feladata: Önálló feladatmegoldások. Az osztály helyesírási tudásszintjének és tájékozottságának felmérése.

I.

Gyakorlatok:

Nyelvi jelenségek felismerése meghatározásuk nélkül.

1. A mondat és a szó.
2. Szavak szótagjai.
3. A hang és a betű.
4. A magánhangzók és a mássalhangzók.

Tagolatlan szöveg.
Szótagokból szavak alkotása.
Adott hang képének lejegyzése.
Aláhúzással, átírással kiemelések.

II.

Helyesírási gyakorlatok:

1. Másolás.
2. A leggyakoribb szóképlet köréből.
  - a) A hangok hosszúsága.
  - b) A ly és j betűk.Kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok.
3. Szavak leválasztása.
4. Tulajdonnevek.
5. Egy-egy rövid mondat írása.

Rövid szöveget hibátlanul.
Tollbamondás és emlékezet utáni írás.
(A tájékozottság felmérése.)
Kivételek: Lásd! T. és U. 59. lap.

Kivétel: Pl.: lándzsa; (T. és U. 59. lap.)
Környezetünkből.
Többféle helyesírási nehézséget tartalmazzon.
Előzetes látási megfigyeltes alapján, tollbamondás és emlékezet után.

III.

Házi feladat:

Kijelölt szöveg pontos másolása szótagolva.
A hosszú mássalhangzók kiemelése színezéssel.

Az ismétlés 2. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A beszéd és a mondat.

Feladata: A gondolat kifejezés formáiról. A gondolatok egyszerűbb, bővebb és pontosabb kifejezése. A szép, érthető beszéd elemi ismereteiről. Mondathatások a beszédben és írásban. Többféle mondatot használunk. Aktivitásra nevelés. Elemi ismeretek összegyűjtése. Pontosság.

I.

Számonkérés:

A felméréseket dolgozatok alapján, erre az órára vonatkoztatva, rávezetéssel: a mondat helyesírásáról.

II.

Ismétlendő anyag:

1. Az év eleji ismétlés anyagáról.
  - a) Miért tanulunk nyelvtan-helyesírást? (Fontossága.)
  - b) A gondolat kifejezés leggyakoribb formái: a beszéd és az írás.
2. A szép, érthető beszéd elemi ismereteiről:
  - a) Beszédünkben azt mondjuk el, ami fontos.
  - b) Gondolatainkat helyes sorrendben kell elmondanunk és érthetően. (Hadaró, halk, kiabáló beszéd.)
  - c) Helyes hangerejű, helyes ütemű beszéd.
  - d) Mondanivalónkat előbb megformáljuk, csak azután mondjuk el.

Cselekedtetés, tevékenység. Korábbi ismeretek felidézése. Emlékezet mozgósítása.
Édesanya iránti szeretetre építés.

Megfigyelés, beszámolás.

Összehasonlítással. Általánosítások a megfigyelések után.

3. Mondatalkotások a beszédben és írásban.
  - a) Egy gondolat — egy mondat.
  - b) A nagy kezdőbetű és a pont.
  - c) Beszédünkben és írásunkban többféle mondatot használunk. (A mondatvégi írásjelek.)
4. Az értelmes beszéd gyakorlása.
  - a) Mondatalkotások szóban és írásban.
  - b) Mondatbővítések kérdő szavakkal.
  - c) Tagolatlan szöveg felbontása mondatokra.
5. A gondolatok pontosabb kifejezése.
  - a) Gondolatainkat kép, rajz, jel segítségével is kifejezhetjük.
  - b) Az „és, meg, azután” kiküszöbölése.
  - c) Tagoltan, értelmesen beszéljünk! Ne hadarj, de a nagyon lassú beszéd sem érhető.

Irányítás. Önellenőrzés. Javítás összehasonlítással.

Cselekvéssorok, képsorok. Eseményképek felhasználása.

III.

Házi feladat:

Mondatok pontos másolása. Önellenőrzéssel.

Az ismétlés 3. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A mondat szavakból áll. A szó.

Feladata: A mondatról és a szóról. A tanulók környezetéből ismert személy-, állat- és földrajz-
nevek írása. Önálló, pontos munka!

I.

Számonkérés:

1. Mondatalkotások, és mondatbővítések.
2. Mikor írunk nagy kezdőbetűvel?

Megadott szavak.

Pontosan, szépen fejezzük ki magunkat!

II.

Ismétlendő anyag:

1. A mondat szavakból áll. (Alkalmazások.)
2. Ismert személy-, állat-, földrajznevek gyűjtése és leírása. (Egyes szavak nagy kezdőbetűje mondaton belül is.)
3. Szavak szótagokra bontása.
4. Hangokra (betűkre) bontás.

Elemi ismeretek tagolásból.

Kérdések segítségével. Látó-halló tollbamondással. Szófaji vizsgálat. Helyesírási nehézségek.

Játékos gyakorlatok kártyákkal.

III.

Házi feladat:

Szókincsfejlesztő gyakorlat.

Gyűjtések. Mondatalkotások.

Az ismétlés 4. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A hangok jelölése a szavakban.

Feladata: A tiszta kiejtés megfigyelése. A magán- és mássalhangzók megkülönböztetése, fajtáik. A tanulók beszédben és írásban leggyakrabban előforduló szava, tévesztések, helyesbítése, és a kivételekről. Csoportosítások. Helyes tájékozódás, ellenőrzés. Ellenőrzésre nevelés.

I.

Számonkérés:

A szavak szótagolva és hangokra bontása.

II.

Ismétlendő anyag:

1. Mi a különbség a hang és a betű között?
  - a) A betűk sorrendje.
  - b) A tiszta kiejtés megfigyelése:
Hangok, betűk sorrendje a szavakban.
Rokonhangok a szavakban.
Betűcserék.
2. A magánhangzók.
  - a) Felismerésük a szavakban, a szavak végén és jelölésük.
  - b) Időtartam jelölése.
  - c) Csoportosításuk.
3. A mássalhangzók.
  - a) Egyjegyűek és kétjegyűek megkülönböztetése.
  - b) A j és ly szavak.
  - c) Rövid és hosszú mássalhangzók.
  - d) Kivételek, tévesztések.
  - e) Összefoglalás: A hangok csoportosítása.

Gyakorlatok: Betűkihagyások, betűcserék fel-
számolása.
Felismerési, megkülönböztetési gyakorlatok.
Megfigyelési gyakorlatok:

- a) hallási,
- b) látási.

Szócsaládok. (Összehasonlítások.) Válogató
másolás. Tárgykörönkénti szógyűjtés.

Pl.: lesz, egyet, egyes, kisebb; — "esső, órakor". — Az ellenőrzés gyakorlása.

III.

Házi feladat:

Szócsaládok.

Összeállítás önállóan.

Az ismétlés 5. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A szótagolás és az elvlasztás.

Feladata: Egytagú és többtagú szavak. Egyszerű elvlasztási esetek. Az elvlasztás két fő esete. Az elvlasztás két sajátos esete. Többtagú szavak. Éles szótagolás.

I.

Számonkérés:

A magán- és mássalhangzók helyesírása.

II.

Ismétlendő anyag:

1. Egytagú és többszótagú anyag.
2. Az elvlasztás két fő esete:
  - a) Két magánhangzó egymás mellett.
  - b) Egy, ill. több mássalhangzó két magánhangzó között.
3. Az elvlasztás két sajátos esete:
  - a) Két magánhangzó között hosszú egyjegyű mássalhangzó van.
  - b) Két magánhangzó között hosszú kétjegyű mássalhangzó van.
4. Segít a helyesírásban az éles szótagolás.
  - a) Mássalhangzó torlódás.
  - b) Szótaghatáron levő mássalhangzó.

Indokoltatás kérdések alapján. Megfigyelések.
Kétcsoportos osztályozás.

Helyesírási ismeretek felújítása a szavak el-
vlasztása során.
Tollbamondás. Emlékeztetből, látás után.

Önálló alkalmazások.

Önellenőrzés gyakorlása.

Gyakorlás olvasással, szóban.

III.

Házi feladat:

Az elvlasztás eseteinek gyakorlása.

Megelőző szógyűjtés alapján.

Az ismétlés 6. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A hangok jelölése. Elvlasztás.

Feladata: Helyesírási gyakorlás.

I.

Számonkérés:

A betűk rendje.

Hangok (betűk) sorrendje a szavakban.

Szóban.

Hangulatos gyakorlatok.

II.

Gyakorlatok:

1. Gyakori betűcserék gyakorlása, javítása.
2. A magánhangzók időtartama. Gyakori tévesztések helyesbítése.
3. A magánhangzók és mássalhangzók megkülönböztetése.
4. Leggyakoribb ly-es szavak.
5. Mássalhangzók időtartamának jelölése.
6. Éles szótagolás gyakorlása. (Mássalhangzó torlódás! Szótaghatáron hosszú mássalhangzó.)
7. Sorvégi elvlasztás önálló alkalmazása.

Pl.: ezt, azt, rögtön stb.

Pl.: előtt, szőlő stb.

Kiemelések.

Kivételek: lesz, egyet, egyes, kisebb.
Tévesztések helyesbítése: "esső", "órákkor" stb.

Pl.: arc, kép, kertben.

Pl.: ékkel, könnyen, olvasással is.

Hallásra támaszkodó tollbamondás.

III.

Házi feladat:

Másolás, sorvégi elvlasztás önálló alkalmazásával.

Önellenőrzés.

Az ismétlés 7. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: Másképp halljuk ** másképp írjuk.

Feladata: A szavak a mondatban. Toldalékok helyesírása. Mi segít a szavak helyesírásában? Kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok. A tapasztalat fontossága.

I.

Számonkérés:

A mondat és a szó kapcsolatáról.

II.

Ismétlendő anyag:

1. A mondatban a szavak gyakran toldalékokat kapnak. A -ból-ből-ről-ről-től-től toldalékok helyesírása.

2. A szavak helyesírásában segít:
  - a) A szótó megkeresése.
  - b) A pontos szótagolás.
3. Kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok a szavakban és a szavak végén. Leggyakoribb szavak. (Ny, dj, tj, lj, ds, ts, dt.)

Gyakorlatok, csoportosítások tollbamondás alapján. Szócsaládok. Gyűjtések a hangkapcsolatok körében. Mondatok írása. Látó-halló tollbamondás. Emlékezetből való írás.

III.

Házi feladat:

Emlékezetből való írás.

Versike, mondóka, találós kérdés.

Az ismétlés 8. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A helyesírás gyakorlása.

Feladata: A helyesírási készség fejlesztése.

Szemponatok a gyakorlatok irányításához:

1. Biztosítani kell a szabály alkalmazásának tudatosságát.
2. A gyakorlás közvetlen céljának előzetes megjelölése.
3. A megoldáshoz szükséges ismeretek felelevenítése.
4. A figyelem felhívása a várható hibák elkerülésére.

I.

Számonkérés:

1. Szavak a mondatban.
2. Mi segít a szavak helyesírásában?

II.

(Ismétlendő anyag.) Gyakorlatok:

1. Rövid mondatok íratása: a kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok helyesírása.	Másolás és látó-halló tollbamondás. Színes krétával, színes ceruzával való kiemelés.
2. Szótókeresési gyakorlatok.	
3. Analóg szócsoportok gyűjtése. — (Tanult hangkapcsolatok.)	Leggyakoribb szavak.
4. A szavak csoportosítása.	Közös munka.

III.

Házi feladat:

Szócsaládok összeállítása.

Az ismétlés 9. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A nyelvtani ismeretek alkalmazásai.

Feladata: Az ismétlés folyamán mutatkozó még meglévő hiányosságok pótlása, hibák javítása.

(Konkrétan az osztályomra vonatkoztatva!)

Gyakorlatok: Kiemelések vagy kiválogatások szavakból vagy mondatokból.

I.

Számonkérés:

Összefoglalva, gyakorlatcsoportokkal a 6. és 8. óra gyakorló anyagát, írásban és szóban.

II.

Gyakorlatok:

1. Nyelvi jelenségek felismerése:
  - a) A mondat.
  - b) A szó.
  - c) Szavak szótagjai.
  - d) Hang és betű.
  - e) Magánhangzók és mássalhangzók.

Szó- vagy mondatkeretből való kiemelés, kiválogatás.

III.

Házi feladat:

Az eredményvizsgálat előkészítésére:

1. Válogató másolás.
2. Szógyűjtő feladat.

Olvasmányból.

Az ismétlés 10. órája

A tanítási óra váza a következő:

Anyaga: A nyelvtani ismeretek és a helyesírási készség felmérése.

Feladata: Előzetes látási megfigyelésre épített íratás. Eredményvizsgálat írásban. A figyelmegosztása két és több tanult szabály egyidejű alkalmaztatása között, előzetes látási megfigyelés alapján.

- I. A pontos másolás.
- II. Válogató másolás.
Szógyűjtő feladat önállóan.
- III. „Látó-halló” tollbamondás.
- IV. „Látó emlékezetből” való írás.

Mondatonként.

Helyesírási előkészítés nélkül.

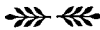
Olvasmányból.

Mondatok előzetes megfigyelése utáni tollbamondással történő leírása. Mondóka, verses leírása.

A nyelvi jártasságok és készségek hatékonyabb fejlesztését — a több gyakorlás lehetőségének biztosításával és az új szemléletű koncepció alkalmazásával — kísérletem bemutatni elgondolásaim alapján.

IRODALOM:

1. Tanterv és Utasítás 1963.
2. Tihanyi Andor: Nyelvtan helyesírás.
(Vezérfonalak), Köznevelés 1962. 23. sz.

HEMMERT JÁNOS

rajztanár, Szeged

Az év eleji ismétlés didaktikai problémái az alsótagozatos rajztanításban

Didaktikai feladatunk, hogy az elmúlt év ismeretanyagát év eleji ismétlő órák formájában elevenítsük fel, súlypontoszuk és szilárdítsuk meg. Az év eleji ismétlésnek tehát tartalmilag az előző év súlyponti feladatait kell rögzítenie, formailag pedig a szaktárgyon belüli ismeretnyújtás sajátosságaihoz kell alkalmazkodnia.

Jelen tanulmányomat az új tanterv szerint, kísérleteim alapján készítettem el. Abból az elvből indultam ki, hogy amiként minden tárgy oktatásában hasznos és